

PRÒLEG

Com a CGT Lleida estem satisfets de publicar *Coses que vam fer abans de ser oblidats*, a càrrec de Miquel Àngel Bergés i Josep Maria Cazares. Aquesta obra ressegueix el passat de destacats militants cenetistes de Lleida, com són, per exemple, Félix Lorenzo Páramo, Josep Larroca, Maria la Caçadora i Jacint Borràs. En aquest llibre, Bergés i Cazares acompanyen la història d'aquests personatges, des dels seus orígens, fins als convulsos anys de la República i la Guerra Civil.

És gairebé un deure recuperar de l'oblit aquests personatges històrics, anarcosindicalistes de pedra picada. I fer-ho, a més, en un espai com Lleida pren encara més sentit. Vivim en una ciutat que ha trigat anys a retirar dels carrers la nomenclatura franquista i que encara no s'ha dignat a fer cap homenatge públic i institucional a totes aquelles persones que, en temps difícils, van lluitar per l'emancipació dels pobles i per construir un món més just i lliure. Aquest llibre és el nostre particular homenatge.

Donar a conèixer el passat no és una tasca fàcil i encara menys en temps de la immediatesa informativa i en un context d'avenç de l'extrema dreta, que fa d'altaveu als discursos revisionistes i apologistes del franquisme, hereus polítics d'aquells a qui els protagonistes del llibre van combatre, jugant-s'hi fins i tot la pròpia vida. Un dels problemes amb què topa la transmissió del passat històric és que sovint

el coneixement es queda reclòs en els àmbits acadèmics i als claustres de les universitats, amb el vocabulari i els mitjans propis d'aquest àmbit. Justament, *Coses que vam fer abans de ser oblidats* permet explicar la nostra història més recent i fer-la arribar al públic d'una manera àgil i atractiva. El llibre té voluntat d'estil literari i, a més, aporta de manera fidedigna i rigorosa una informació valuosa per al coneixement del nostre passat més recent. La petjada que, a més, hi deixa el dibuixant Cazares permet a la història saltar les fronteres de la institució acadèmica i fer-la arribar a tot tipus de públic.

Miquel Àngel Bergés és conegut per haver dedicat part de la seva recerca a la memòria antifexisita de la ciutat i, en especial, a l'estudi dels anys trenta i del moviment obrer. Ell és coautor de *La Lleida anarquista. Memòries d'un militant de la CNT durant la República, la guerra civil i el franquisme*, la biografia de César Broto. Al llibre *1936. Memòria d'un estiu*, Cazares i Miquel Àngel Bergés ofereixen per primera vegada un producte literari fruit de la col·laboració d'ambdós i expliquen de manera gràfica els primers dies de la revolució i la guerra a Lleida. Aquesta col·laboració ja s'ha convertit en tot un referent a les Terres de Lleida i el públic lector pot gaudir-la gràcies als diversos llibres que han publicat.

La recuperació de la memòria històrica de la ciutat és un dels eixos de treball de la CGT de Lleida. La confederació pretén anar més enllà de la tasca estrictament sindical i vol convertir-se en un agent social i cultural d'acord amb la idea anarcosindicalista que va florir durant la segona dècada del segle passat de treballar de manera integrada amb les pulsions de la ciutat que ens ha vist créixer. Recuperar la memòria d'aquelles persones que ens va precedir, de les lluites que s'hi van combatre i de la força popular —però també de patiment i repressió— ajuda a sortir del marc

que la classe dominant ens vol imposar. Avui, la lluita pel passat és un camp de batalla encara ben viu.

Per aquest motiu, hem participat, sempre que ha estat possible, en els actes i en les publicacions relacionades amb el moviment obrer, en general, i amb la lluita sindical, en particular, durant la República, la Guerra Civil, el franquisme i, fins i tot, en col·laboració amb els moviments socials més recents. El llibre que el lector té a les mans és un bon exemple d'aquesta cooperació. També destaca la publicació de *Memòria Llibertària. 100 anys de moviment llibertari a Ponent*, que va editar la CGT l'any 2011. Més enllà d'allò estrictament sindical, el sindicat també participa d'esdeveniments i d'espais alternatius de la ciutat, com són, per exemple, la Biblioteca Anarquista Maria Rius i l'Ateneu Cooperatiu La Baula. Com cada any, ens sumem al cicle *2N*, que commemora l'aniversari del bombardeig de l'aviació italiana sobre la ciutat de Lleida. I enguany, amb motiu del centenari del naixement a Lleida de Salvador Seguí, *el Noi del Sucre*, una de les figures més reconegudes de l'anarcosindicalisme català, la CGT també ha participat en els diversos actes d'homenatge i en la publicació d'alguna monografia.

Recuperar o commemorar figures com les que es recullen en aquest llibre esdevé un deure i un acte de justícia col·lectiu i de reparació històrica. Des d'aquestes pàgines, volem agrair públicament la tasca que Bergés i Cazares han fet per rescatar de l'oblit personatges com Félix Lorenzo Páramo, Josep Larroca, Maria la Caçadora i Jacint Borràs. No voldríem acabar sense agrair també la feina de Pagès editors. Esperem que gaudeixis, estimat lector, de la història que tant Cazares com Bergés han plasmat en aquestes pàgines. Són les memòries d'una generació que va aconseguir grans fites... abans de ser oblidada.

SENYOR B.:

Primer de tot, ja li avanço que aquesta serà l'única comunicació que rebrà de part meva i que només la seva insistència al llarg d'aquests darrers mesos, amb gairebé una dotzena de cartes enviades i alguns intents de veure'm en persona, només aquesta insistència, dic, ha fet que em decideixi a escriure aquesta carta i enviar-li el paquet amb la documentació que durant anys he anat recollint per escriure un llibre. No puc escriure'l ja i és per això que li deixo aquesta càrrega a vostè, per a qui, de ben segur, no ho ha de ser.

Efectivament, el meu pare era el guàrdia civil a qui vostè fa referència, tot i que jo no coneixia res del que m'ha explicat en la seva darrera carta. Escrigui el que vulgui d'ell. Probablement, serà cert. Això sí, li demano que no esmenti el seu nom: qui vulgui saber qui era (és a dir, qui se senti directament afectat per la seva història) ja sabrà qui és o com esbrinar-ne el nom, si és que això té alguna importància...

Passo ara a dir-li el que jo sé:

El trio que personifica en la iconografia franquista la barbàrie roja a Lleida durant la guerra civil està format per Fèlix Lorenzo Pàramo, com a alcalde de la ciutat durant el primer any de la guerra, quan alguns plens municipals es

feien amb les pistoles damunt les cadires, i membre reconegut de la FAI i de la CNT des de finals dels anys vint; Josep Larroca el Manco, primer com a president anarquista del primer Tribunal Popular lleidatà, constituït a finals de l'agost de 1936 i que es va distingir per la rapidesa amb què proclamava sentències de mort en una ciutat on semblava que mai pogués passar res, i després com a cap de la temuda Brigada d'Investigació de Lleida, encarregada de buscar facciosos i mantenir l'ordre revolucionari; i Maria la Caçadora, com a matadora infal·lible de capellans, als quals perseguia pels carrers de Lleida formant part d'un grup de dones que cap organització obrera semblava poder controlar però que se les situava prop de la CNT. Sé poc de les seves vides, i el que en sé (el que ens han deixat saber, que diria vostè) és tremebund.

Tots tres van ser buscats amb ànsia (amb ràbia, que, de nou, diria vostè) per les forces franquistes quan van entrar a Lleida i en els anys immediatament posteriors, però tots tres havien aconseguit passar a França. La més gran era, probablement, Maria, que l'any 1939, quan va acabar la guerra, devia superar els quaranta anys, però tampoc això ho sé de segur: els testimonis que me n'han parlat tenien durant la guerra quinze o vint anys, com a molt, i la veien llavors com "una dona gran", sense especificar més. Dels dos homes sí que en conec exactament l'edat: Larroca tenia, quan va acabar la guerra civil, quaranta anys i Lorenzo Pàramo, tot just deu menys. Però ni tan sols la seva edat consta en els arxius de la policia franquista, només hi ha mencions vagues: van ser els causants de nombrosos assassinats, eren "rojos muy peligrosos"... Lorenzo Pàramo i Larroca van tenir càrrecs institucionals a la Lleida revolucionària dels anys 1936 i 1937, mentre que Maria, si em permet l'expressió, anava per lliure i amb el fusell a l'esquena. Tampoc els dos homes rebutjaven la violència. Poc més en diuen els arxius de la Direcció General de Seguretat, però la sola menció

de la FAI i del Tribunal Popular ja deixa rere seu tot un imaginari de violència. I aquest és el record que n'ha quedat: un buit emboirat per una generalització d'assassinats fets, diuen, sota les tenebres de la guerra i la revolució oblidades. És clar que hi va haver morts i em sembla també clar que, en major o menor grau, més directament o més indirectament, tots tres van participar en la mort d'altres persones.

No li contaré res del meu pare: inventi-se'l, si vol.

Si em permet una observació, li diré que no deixa de ser curiós que tots el mals d'aquells terribles anys de revolució a Lleida hagin quedat exemplificats en només tres persones i, a més, les tres, anarquistes... I els comunistes? I la gent normal que va viure i permetre tot allò? Vol omplir el buit? Ho haguessin pogut explicar ells mateixos, si algú els hagués preguntat a temps. És clar que li reconec també la satisfacció de posar noms i visualitzar cares, d'ordenar-ho tot com un nou Lombroso progressista, però també li dic que són cares (les dels assassins, les dels assassinats, les dels que ho van veure sense fer res) com les nostres, com les de qualsevol: no hi ha monstres, només gent corrent en un moment gens corrent. Em temo que el seu llibre serà molt parcial...

Li he posat també unes pàgines que havia escrit, quan encara pensava poder fer el llibre (molt curt. Vostè pot arreglar-hi l'estil i fer-s'ho venir com vulgui). Com veurà, tot això complementarà o desmentirà la documentació que vostè ha anat recollint, segons explica en alguna de les seves reiteratives cartes, en hemeroteques, arxius i bibliografia dispersa. Ja s'ho farà, per lligar-ho tot.

Res més. Li prego que no intenti tornar a posar-se en contacte amb mi. Expliqui el que vulgui i com vulgui. Jo ja no ho faré. Insisteixo: no contesti a aquesta carta ni vulgui veure'm. Això és tot, i és força més del que vostè podia esperar de la seva impertinent insistència.

QUAN VAIG REBRE LA CARTA, VA SER COM UN COP A L'ESTÓMAC. ERA JOVE, ÉS CLAR, I AQUESTA MENA DE COSES T'AFECTEN MOLT. SE M'ENFONSAVA LA IDEA QUE TENIA D'ESCRIBRE UN LLIBRE D'HISTÒRIA CONTANT UN RELAT QUE S'ESCAPAVA AL QUE S'ESPERA D'UN LLIBRE D'HISTÒRIA.



MÉS ENCARA QUAN L'ÚNIC AMB QUÈ COMPTAVA ERA AQUELLA HISTÒRIA DEL GUÀRDIA CIVIL.

ESTÀS LLEST? HEM DE MARXAR JA. VULL ARRIBAR AMB TEMPS A LA PRESENTACIÓ....



sÍ, sÍ.

EL QUE NO SABIA ERA QUE AQUELL DIA HAVIA DE DONAR UN TOMB DE NORANTA GRAUS A LA MEVA VIDA. I DE LA MANERA MÉS INSOSPITADA. EN LA PRESENTACIÓ D'UNA EXPOSICIÓ D'UN AMIC AMB QUI HAVIA FET UNA NOVEL·LA GRÀFICA FEIA UNS ANYS SOBRE EL MATEIX TEMA QUE VOLIA ESCRIURE ARA EL LLIBRE: ELS ANARQUISTES. EN REALITAT, LA MEVA IDEA ERA FER UNA TRILOGIA: CÒMIC, NOVEL·LA I ASSAIG. ENCANTAT D'HAVER-ME CONEGUT. NINGÚ EM FA OMBRA PERQUÈ NOMÉS JO SÉ ON ÉS EL SOL.





HOSTI, EL PENJAT DEL LUDOVIC SERRA.
NO ENS VÈIEM DES DEL COL·LEGI.
L'ÚLTIMA PERSONA QUE PENSAVA
TROBAR-ME. NO AQUÍ, SINÓ EN
QUALSEVOL LLOC.



PERÒ ARRIBA UNA EDAT EN QUÈ
GAIREBÉ TOT HOM DEL TEU PASSAT
ÉS BENVINGUT. I EL LUDOVIC ENTRA
EN LA CATEGORIA DELS "GAIREBÉ"...



AIXÍ QUE VAM ACABAR PARLANT DELS ANYS DEL COL·LEGI, FINS QUE, DE SOBTE...

SENTO MOLT EL QUE T'HA PASSAT AMB EL MEU AVI.



SÍ, LA CARTA QUE ET VA
ESCRIBRE MON PARE. EL
GUÀRDIA CIVIL ÉS EL
MEU AVI.

ÉS EL TEU
AVI?



SÍ. PER AIXÒ HE VINGUT AQUÍ. PENSAVA QUE ET PODIA TROBAR A L'EXPOSICIÓ DEL TEU AMIC. EM VA AGRADAR MOLT EL CÒMIC QUE VAU FER.

GRÀCIES, GRÀCIES. AIXÒ ÉS INCREÏBLE...

HE ESCRIT UN LLIBRE SOBRE UN ERUDIT ESPANYOL DEL SEGLE XVI I M'AGRADARIA QUE M'AJUDESSIS A PUBLICAR-LO, QUE EM PRESENTESSIS ALGUN EDITOR... A CANVI, JO T'EXPLICARÉ LA HISTÒRIA DEL MEU AVI.



VAM FER UNES COPES MÉS. COLLONS COM BEVIA EL LUDOVIC. NO EM VA ESTRANYAR: DE PETIT, ERA EL TÍPIC NEN RAR DE LA CLASSE, ORFE, OBÈS, SENSE AMICS, DE QUI TOTTHOM SE'N REIA. VIST DES D'ARA, LA SEVA INFÀNCIA DEGUÉ SER UN INFERN. EM VAIG SENTIR AGRAÏT QUE M'OFERÍS, AMB LA SEVA AJUDA, LA POSSIBILITAT D'AJUDAR-LO TAMBÉ. ENTRE COPA I COPA, CREC QUE VAIG RECORDAR QUE ES PIXAVA AL DAMUNT A CLASSE QUAN ESTAVA NERVIÓS... ALLÒ VOLIA DIR CADA DIA, PROBABLEMENT.



VAM QUEDAR QUE M'ENVIARIA EL SEU LLIBRE PER MAIL L'ENDEMÀ I QUE JO ME'L LLEGIRIA PER VEURE SI ES PODIA PUBLICAR O S'HAVIA DE CORREGIR. TAMBÉ EM VA DIR QUE, SENSE DIR-HO AL SEU AVI, M'ENVIARIA DOCUMENTACIÓ SOBRE LA SEVA HISTÒRIA I QUE, MÉS ENDAVANT, ME L'EXPLICARIA.



NO LI VAIG CONTESTAR. PERÒ, PASSATS UNS DIES, ELL EM VA COMENÇAR A ENVIAR TEXTOS SOBRE LA HISTÒRIA DEL SEU AVI, SENSE FER CAP COMENTARI SOBRE EL SEU (SUPOSAT) LLIBRE. I JO, AL MATEIX TEMPS, VAIG TROBAR EL FIL QUE M'HAVIA DE PORTAR A ESCRIURE AQUEST LLIBRE. TOT I QUE NO TENIA RES A VEURE AMB EL LUDOVIC, VAIG PENSAR QUE HAVER-ME TROBAT AMB ELL HAVIA CANVIAT LA MEVA SORT. I TANT, QUE LA VA CANVIAR.



FA CATORZE ANYS QUE VA ACABAR LA GUERRA i els temps morts que sovint passo a la meva feina encara no puc evitar que se m'omplin del record dels dies i setmanes d'espera que vaig passar a Conca, empresonat pels rojos junt amb altres companys meus de caserna i sense saber quan vindrien a per nosaltres, per matar-nos. La meva dona, m'ho va explicar després, anava cada dia a la seu del comitè a demanar favor per a mi, dia rere dia durant disset dies, sense cap resultat, ni tan sols la vaig poder veure ni ella, em va dir, sabia amb seguretat si jo encara era viu. Les execucions, en aquell final de juliol, eren el pa de cada dia, però el nostre uniforme de guàrdies civils, que ens havia fet anar a parar a la presó un cop va fracassar l'Alçament i va esclatar la barbàrie marxista, ens salvava momentàniament de la mort, perquè llavors necessitaven també professionals de les armes. Només van executar dos companys, un sergent de la caserna de Conca i el comandant del quarter d'un poble veí, als quals els la tenien jurada des de feia temps. Però vam estar a punt de morir tots, perquè el mateix Cipriano Mera, el famós anarquista que acabaria complicat en el cop d'estat del general Casado quasi al final de la guerra civil, va haver de venir a Conca per aturar una revolta planejada pels companys guàrdies civils que estaven encara en llibertat, més de cent. Jo no m'havia significat mai en cap

militància però, això sí, he estat sempre partidari de l'ordre i la decència com molts ho érem en aquells anys, abans de la guerra, cadascú ha de fer el que li pertoca pel lloc que ocupa a la societat i jo em limitava a complir les ordres i fer la ronda pels camins, però el fet de ser guàrdia civil ens situava a tots sota sospita quan aquells bàrbars es van fer amb el poder. A mi, em van empresonar perquè havia participat en la repressió de les vagues d'Astúries l'any 1934, quan m'hi van destinar durant unes setmanes, poc abans que esclatés el que degenerà en una veritable insurrecció. Però l'únic que vaig fer és complir ordres i no vaig matar ningú. Llavors, vull dir.

En aquells disset dies, tancat als soterranis de l'ajuntament de Conca, dalt de la ciutat i a sota del món, vaig aprendre a odiar-los. Vull dir, millor dit, que allò va ser com l'aprenentatge de l'odi; l'odi va arribar després, quan tot havia passat i em va caure al damunt la consciència de la por que havia patit en veure'm totalment desvalgut en mans d'altri, d'algú que era amo i senyor de la meva vida i a qui, potser, ni tan sols coneixia ni ell no em coneixia a mi, i quan aquesta por se'm va fer conscient em va venir al damunt tota la humiliació de qui no pot fer res amb el que més vol, que és la pròpia vida, i aquesta humiliació es va convertir en odi i desig de venjança quan vaig poder tornar a valer-me per mi mateix, quan vaig tornar a ser lliure i vaig tornar a ser capaç de decidir si volia viure o no i, en un següent pas al que em portaven aquesta por i aquesta humiliació, decidir també si volia matar o no.

Perquè una part dels guàrdies civils de Conca ens vam salvar en oferir-nos per anar voluntaris al front, per demostrar-los que érem fidels a la República. I per salvar així la pell, que els anarquistes vinguts de Madrid amb Mera no s'estaven d'hòsties. A més, al cap i a la fi érem una tropa disciplinada i sabíem fer servir les armes, dos aspectes en els quals anaven necessitats els republicans. Vaig ser a la

defensa de Madrid, lluitant a la Ciutat Universitària contra les tropes feixistes i, quan hi va arribar la Columna Duruti, m'hi vaig apuntar voluntari amb altres tres guàrdies civils també de Conca, abandonant l'uniforme i el tricorni i confiant que les tropes anarquistes, sempre sense control, ens donarien una oportunitat millor per passar-nos a l'altre bàndol. Vam anar a parar al front d'Aragó i allí em vaig passar ja al costat nacional. Vaig fer tota la resta de la guerra en un cos de Falange de l'exèrcit de Navarra i amb ell vaig participar en la campanya de Catalunya iniciada poc abans de la primavera de 1938. Quan va caure Barcelona, em van destinar de guarnició a Lleida, una ciutat fantasma, derruïda per la guerra.

En acabar oficialment la guerra, l'1 d'abril de 1939, vaig demanar un permís per anar a veure, vaig dir, la meva dona. Després de gairebé dos anys i mig d'absència, vaig tornar a entrar a Conca el 12 d'abril. Vaig retrobar la dona i aquella mateixa nit, penso jo, vam engendrar el nostre primer fill, sense saber-ho encara. Vam passar tretze dies a Conca, el temps que vaig necessitar per localitzar en un camp de concentració proper un dels que m'havia empresonat al juliol de 1936. No era dels pitjors i potser per això s'havia quedat a Conca i no havia escapat. O potser no havia pogut, enmig del caos en què va caure l'exèrcit republicà a finals de març de 1939, reduït el seu territori a la franja de terreny que anava de Conca a València i a una bossa sense sortida a Cartagena, encerclats per tots costats pels nostres i pel mar. Sense escapatòria. Tampoc li ho vaig preguntar.

El vaig trobar, ja ho he dit, en un camp de concentració. Vaig mirar primer les llistes de presoners, però hi era, com molts altres, amb un nom fals, i no vaig conèixer ningú. Ja m'ho esperava: cada dia anava al camp i m'hi passejava per veure si reconeixia algú. Va tenir la mala sort que el vaig reconèixer. Amb un en tenia prou. M'hi vaig atansar, vaig treure la pistola que sempre duia al damunt i li vaig dispa-

rar al cap sense dir-li res. Li vaig rebentar el cap. Després, vaig fer mitja volta i vaig tornar a sortir del camp, sense que ningú no em digués tampoc res. Em va tacar de sang i cervell l'uniforme i, a l'oficina de sortida del camp, em van deixar un drap moll perquè em netegés. Quan me'l van atansar no sabia per a què me'l donaven, ni pensava tan sols que anés tacat: em van agafar d'un braç, perquè ja marxava, i em van assenyalar amb el dit la camisa, sense dir-me res; vaig agafar el drap i em vaig netejar més malament que no pas bé, estenent les taques i humitejant-me de fosc tota la roba, sense dir tampoc res o potser només un difuminat "gràcies". Em vaig treure un pes del damunt i em va quedar un buit, que és el que omplo ara de por cada cop que m'haig d'esperar. L'endemà, vam marxar, la meva dona i jo i el fill que estava començant a viure tot i que no ho sabéssim nosaltres, de nou cap a Lleida. Vaig demanar quedar-me a la Guàrdia Civil de Lleida, ja no em lligava res a Conca i m'era igual un lloc que un altre. Passats uns anys, em van destinar a la Seu d'Urgell, un lloc de la província de Lleida prop de la frontera amb Andorra, però ja he dit que m'era igual un lloc que un altre i aquest em va semblar igual de bé que qualsevol altre.

Andorra era plena dels rojos que havien fugit d'Espanya. Altres d'aquests rojos, que s'estaven a França, anaven a Andorra per trobar-se amb els familiars que vivien a Espanya i passar uns dies junts. No hi podíem fer res, tot i que sabíem que aquells, els que havien escapat, eren els pitjors: si no tornaven a Espanya és perquè tenien coses per amagar, morts, actes de violència, saqueigs... Segurament, també haurien empresonat i humiliat algú.

Per això, quan van demanar voluntaris per acompanyar una patrulla de guàrdies civils vinguts expressament de Madrid per fer una missió especial a Andorra, jo m'hi vaig presentar. L'odi encara em movia i, sempre que em trobava sense res a fer, no podia deixar de pensar en aquells disset

dies que vaig passar empresonat esperant que em matessin. Ara, l'espera és en una habitació amb tres companys de la Seu d'Urgell i els quatre guàrdies civils de Madrid i he tornat a recordar, he tornat a pensar en aquells dies, he tornat a sentir la humiliació terrible de l'espera. D'aquella espera, de totes, per a mi, les esperes. Visc amb aquest record, però sé que la por desapareixerà quan em donin l'ordre d'entrar en acció.

La missió és de risc, no personal, penso, sinó, diguem-ne, institucional, que amb aquestes paraules ens ho han dit també a nosaltres: es tracta de segrestar una persona que s'està ara a Andorra exiliada (així ho diuen ells: amagada, en dic jo) i portar-la de nou a Espanya perquè la jutgin pels crims que va cometre durant la guerra civil a Lleida. Es tracta de fer el que toca fer. No podem ser descoberts, perquè es crearia un conflicte amb Andorra i França, i tampoc podem matar aquesta persona, perquè el que volen a Madrid és jutjar-la i donar satisfacció als familiars de les seves víctimes. Aquesta persona és de Lleida i en devia fer de molt grosses. Pel que m'han contactat, Lleida va ser una mena de ciutat sense llei en mans de comunistes i anarquistes i on la justícia l'exercien, és un dir, quatre arplegats fusell en mà, la mateixa mena d'escòria que també em va llepar a mi tancat als soterranis de l'ajuntament de Conca, carn de canó de les presons alliberats pels il·lusos que necessitaven homes sense por a vessar sang, que els fessin la feina bruta, sense parar-se a pensar, sense vergonya de tacar-se de sang, sense remordiments per vessar-la. Van matar el bisbe i tots els capellans que van trobar, que van ser molts, i una munió de bona gent de dretes. La prova és que, en entrar nosaltres el 1938 i fer-nos amb tota la ciutat que quedava a la riba dreta del riu, vam trobar poquíssims falangistes, es podien comptar amb els dits d'una mà: la majoria els havien afusellat durant l'estiu de 1936. Probablement, la persona que hem de segrestar ara sigui responsable de més

d'una d'aquestes morts, de moltes morts n'ha de ser i especialment significades, ja que un segrest com aquest no es fa cada dia. Per a mi, és una forma d'escapar de la por i de la humiliació que em van néixer aquell mes de juliol i de continuar venjant-me de qui me les va provocar. A un d'ells ja el vaig pelar; la resta, m'és igual qui siguin.

En tot cas, m'ho diran ara, quan ens expliquin com dur a terme la missió i a qui hem de segrestar. El capità comença a parlar. Serà una cosa ràpida, la frontera amb Espanya és a pocs quilòmetres i, crec, ja està més o menys clar que no tindrem problemes amb les autoritats andorranes quan tornem cap a la Seu d'Urgell amb el nostre "paquet especial", que així ens referim a qui hem de segrestar, qui m'ho havia de dir, jo, parlant com un espia, quan fa quatre dies (però què n'ha passat de temps, veritablement, i com ha canviat tot!) encara anava caminant de poble en poble per les planes polsegoses de Conca fent la guàrdia amb un altre company. El capità ens diu qui és la persona que hem de segrestar i ens conta algun dels crims que va cometre. La veritat és que n'havia sentit parlar, a Lleida, d'aquesta persona. Ens deixa una fotografia seva, feta fa poc a Andorra, en blanc i negre, que ens anem passant de mà en mà i mirem de memoritzar. Així que aquesta és la teva cara...

© dels textos: Miquel Àngel Bergés Saura, 2023
© de les il·lustracions: Josep Maria Cazares, 2023
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2023
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

i

© CGT Federació Intercomarcal de Lleida, 2023
Av. Prat de la Riba, 7 - 25004 Lleida
www.cgllleida.cat
info@cgllleida.cat

Primera edició: març de 2023
ISBN: 978-84-1303-455-3
DL: L 113-2023
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

«Imprès a **Lleida**»

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.